

SCHRÖDER, JOHAN HENRIK, LUTHER, MARTIN

Den dyre Gudz mannens doct. Martini
Lutheri korta, doch ricktiga swar, uppå
den frågan: om man för döden i
pestilentz-tider fly må? Åtskillige
gångar tilförende på tyskan uplagdt:
men nu i desza fahrl

(kungl.tryckeriet : Werner
1711

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

LUTHER, M.

Den dyre Gudz Mannens
Doct. MARTINI LUTHERI

Korta/ doch ricktiga Swar/ uppå
den frågan:

*Teol.
Reform.
Citi.
(P. 0)
1800-
1829*

Om man för
Döden i Westilenb-
Gider
fly må?

Åtskillige gånger tilförende på Ty-
skan uplagdt:

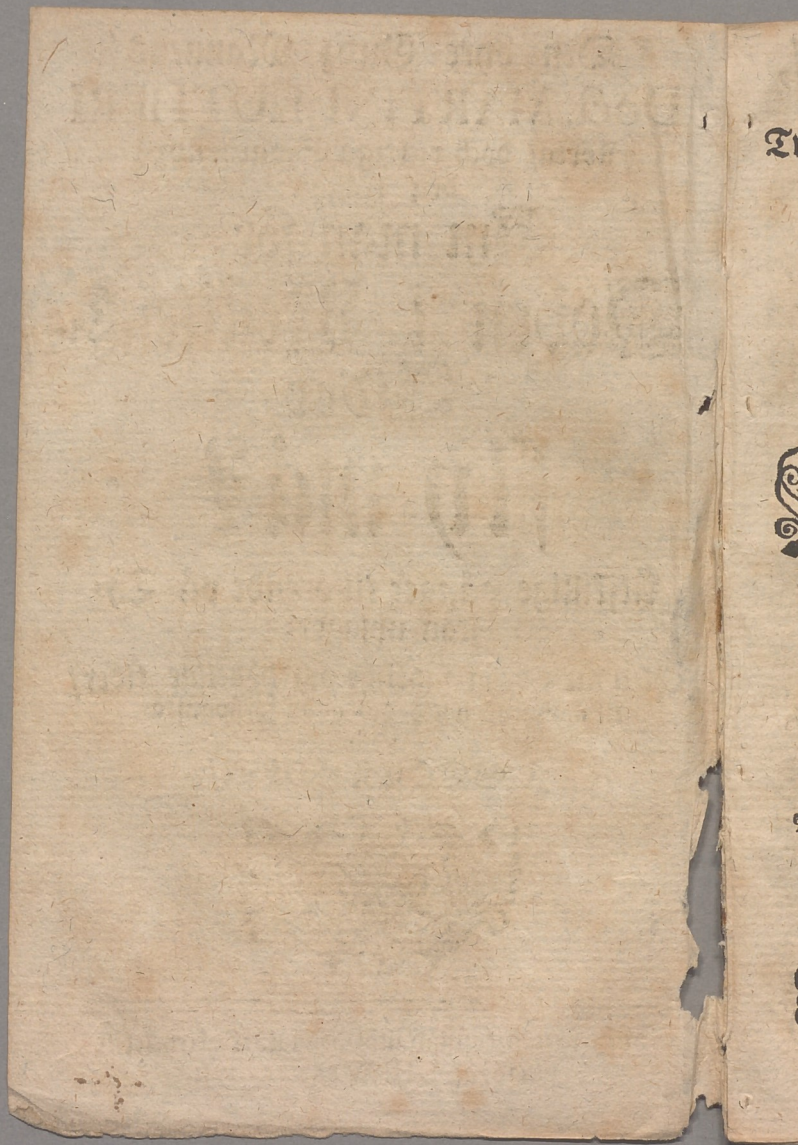
Men nu i dessa fahrliche och dödelige tider/
til mångens nytto och gagn förswänstat.

och
I STOCKHOLM/

Med egen bekostnad uthi Kongl. Boktryckeriet
uplagd/ af J. H. WERNER, 1711.

4

Til

Kongl. May:k

Tro Man GENERAL LIEUTE-
NANT wid thes CAVALLERIE

Och

Landzhöfdinge i Oftergiötland /

Såsom ock nu förtiden

Vice Sfwer = Ståthållare

i Stockholm /

Then Högwålborne Herren

Herr JACOB

Burenstiöld

Friherre etc.

Min Nådige Herre.

Såsom ock

Then Kongl. Residence Staden Stockholms

Wålådle Magistrat

The Adle / Åhreborne / Högachtade

och widtlagfarne Herrar

Borgmästare och Råd /

Mine Hög:t: Herrar.

Högswälborne Hert BARON,

Så och

Mine Hög:de och Gunstige Herrar.

För Eders Excellence, och
den Höglofl. Magistraten, at
jag fördristar mig med denne
lilla Tractate framkomma / föranlåter
mig så wäl Authorens egen höge me-
rite, som Materiens i dese tjidens hälst-
tienstlige och nyttige innehåld: såsom
och

och
Får
wid
ang
fiend
deed
de;
ete
diss
sich
för
mig
Hi
ka/
wä
me
och
He
utt
J
mä
ne
Ex

och at jag gåendes ifrån det hwad
Fäderslandet i gemeen / och den der
wid klarlyfande Gudomlige försorgen
angår / då icke allenast de många
fiendernas hotelser der igenom til en
deel underligen äro blesne til intet gior-
de; utan och de öfrige bedröflige alpe-
ter och fastlige sorgemoln nådeligen
dissiperade, och uti en fast blidare ut-
sicht / til wår stora upfriskning lika som
förwände; jag i synnerhet wänder
mig til Eders Excellence och den
Höglofl. Magistraten, utöfwer hwil-
ka / såsom på dem denne Stadzens
wålfärd eij ringa beror / samma Him-
melens hulda försyn wiserligen stoor
och ögonstänande denne tiden varit.
Hela werlden kan med mig betyga
uti hwad fahrlighet och bedröfwelse
I dageligen swåfwat uti / under Edert
mödosamma Embete och den oförtrut-
ne flit och waksamhet / som Eders
Excellence under thes Vice-Ståthåls-
lers

lerfkap/ så wäl som altid tilförende/
och denne Höglofl. Magistraten, som
under sidst förflutne Peste-tijd med
de berömlige anstalters författande/
så oförskräckt påskina låtit; ja!
Eder frimodighet/ ogemena sorgfällig-
het/ drift/ och åhuga/ har härutin-
nan wärfeligen warit större än man
kunnat förmodat/ och wij Eder der-
före / som sig bör/ fullleliqen tacka
och uphöija kunnom; Dock som den
Allr ahögsta Guden har behagat så
uådeligen der til see/ och wärfet så-
lunda wälsignat/ at hwarken Eders
Excellence eller någon af de öfrige
denne Höglofl. Magistratens Ledar-
möter/ ehuru stoor fahra De och
wistadt uti/ och många tusende bekla-
geligen omkring sig falla sedt/ är
af denne allmänne Fahrenoten bleswen
behåstadt eller öf ifrånrhycter worden:
Och denne Materien jämwäl efter-
tänckeligen tilkiänna gifwer/ huru un-
der-

derligen Gud ofta de sine/som wid slika
fahrlige och dödelige conjuncturer, i
sine Kall och Embeten nödgas at tro-
ligen och oförsagde förbida/ förefeer;
och detta alt så wäl och klarl. nu
på Eders Excell. och den Höglofl.
Magistrat. til Desß märkel. och fast
odödel. Namn inträffar och öfwer-
ens stämmer; Alltså bör och denne
Eder/ och ingen annan med största
skäl af mig nu i ödmjukhet til-
ägnas och dediceras.

Eders Excellence och den Höglofl.
Magistraten beder jag för denskul än-
nu en gång/ De tänktes denne/ så-
som en til denne tiden tienlig
och nyttig Materia och ett
ringa prof af min skyldighet
ei o-nåd-gunstigt optaga/ och i
öfrigt tro at ingen är/ som icke
med mig af alt sitt hierta önskar/
det i denne Kongl. Residence-*Stad-*
den/ wij en sådan god/ waksam
och

och sorgfällig Magistrat, länge och
wål måttom få åtniuta och hoos
oß behålla; som och/ at den Allra-
högste Gudens tacktes änteligen ifrån
wårt beträngde käre Fädernes-
land detta swåra Pestilens- och Siuf-
doms- riset/ nu och i framtiden nåde-
ligen aldeles afwända/ under hwil-
ken tro- innerliga önskan jag städze
förblifwer

Högwålborne Herr Baron
Eders Excellences

Så ock mine

Högt:^{de} Herrars och goda wänners.

Stockholm den 13 April,
Åhr 1711.

Obduktaste och hörsamester

samt

Tienstredobogne Dienare.

Joh. H. Werner.

I. N. J.

Den wördige Herren / Doct.
Johanni Hess / Kyrckjoherden i
Breslau samt des Medarbetare
i Christi Evangelio.

MARTINUS LUTHER.

Nåd och frijd af Gudi wår om
Fader och HERRanom JE
su Christo.

Der fråga / som I
hit til oss i Wittenberg
öfwerfändt hafwen
nemligen: Ommenom
Christen anstår at fly
i pestilens tider? haf
we wi långt för detta
bekommit / och hade wi wål länge sedan
ock der på swarat: Men den alsmæchtige
Guden har mig en tid bort at så i tuckan
hållit / at jag hwarcken i lasande eller skrif
wande har kunnat mig något särdeles för
retaga. Der til med hafwer jag tänckt /

A

at/

at / efter Gud / af hwilkom all barmher-
 tighet kommer / Eder med allehanda för-
 stånd och Christi kundskap. så rikeligen be-
 gåt wat hafwer / I wäl af samma nåd
 och Anda / sielfwe kunna wår hjelp för-
 utan / sådana och större frågor slita och
 döma.

Doch som Edert anhållande icke aflä-
 ter och I Eder fast så förödmjukan / at I
 ock begjärer weta wår mening här utin-
 nan / på det (som S. Paulus allestädes
 lärer) enehanda sinne och lära bland
 oss alla måtte funnen warda: så gif-
 we wi här med Eder tillsianna wår me-
 ning / så mycket Gud förlånar och wi för-
 stå kunne / underkastande den samma med
 all demödighet / Edert och alla fromma
 Christnas omdöme / til at der om / som
 tilbörligt är / döma och rätta. Och mes-
 dan här / så wäl som annorstädes / at döds-
 rop mer och mer höres / hafwe wi detta
 igenom tycket låtit utgå / om til afwen-
 tyrs ock andre wordo en sådan wår un-
 derrättelse begjärande och brukande.

Efter döden
 är Guds
 straff icke såja
 somliga
 Man bröte
 fly.

Först / stå en dehl fast der uppå;
 Man måste ingalunda i pesti-
 lenty-tider fly: utan efter döden
 är et Guds straff oss tilskickat för våra
 synder skuld / måste man med Gudi någd
 vara

wara och straffet uti en rätt fast tro så
 heligen förbida / hållande före / et sliff
 flyktande ey annat wara / än otro
 och mistrostan på Gud. Andre åter
 igen mena: Man må wäl fly / ser
 detes de / som ey af ämbetes plicht äro be-
 häftade. De förra wet jag för deras gö-
 da mening skuld intet af åstadla eller på-
 tala / i ty / at de et godt werck berömma /
 nemligen: en stark tro. Och äro til be-
 prisandes der utinnan / at de gärna wil-
 le / det alla Christne ex fast och stadig tro
 hader. Och hörer sannerligen icke någon
 mjölk: tro der til / at man döden förbidar /
 för hwilken alla Helige nästan fasat haf-
 wa / och ännu fasa. Ja ho wille icke be-
 römma dem / som med afswar så sinnade
 äro / at de döden litet achta / och sig under
 Gud; ris godwilleligen gifwa? så framt
 sådant sker / utan at försöka Gud / som
 wij framdeles få höra: Men emedan det
 med de Christna så bestaffat är / at de
 starcke få / och de swaga många äro / kan
 man ey allom påbörda enehanda of dra-
 ga. En starcker i sin tro kan förgift
 dricka / och det skadar honom intet:
 Men en flentrogen kan derigenom dricka
 sig döden. Petrus kunde gå på hassens
 wath / så länge han war starck i trona;

Andra hålla
för / man må
fly.

För döden
hafwer nå-
stan alle
Gud; helgon
försträckt.

Marc. 16:18.

Matth. 14:
v. 29. 31.

Christus wil
sina swaga
icke förkasta.

Fly för dö-
den sler på
tweggehan-
da sätt.

Matth. 10:
v. 28.

GUDT. 2011

181 111111
22 22 22

då han twiflade och blef klenmodig / sanct
han neder och begynte drunkna. En
starcker / om han med en swagan wans-
drar / måste han sig warligen sticka / at
han icke efter sin starckhet löper / ty eljest
löper han den swaga til döden. Nu wil
Christus sina swaga ey förkastade hafwa /
som S. Paul. Rom. 15: och 1. Cor. 12: lærer.

Och at wij korteligen och egenteligen
wår mening författa måtte / så är til wes-
tandes / at fly för döden sler på tweege-
handa sätt: Först / när det sler emot
Gudz ord och befallning / såsom / om nå-
gon för Gudz ord skuld wore fången / och
han det samma förnekade och återkallade /
på det han döden undwika måtte: I så-
dant fall har hwar och en Christi offentes-
liga bod och befallning / at han icke fly /
utan heller dö skal; ty han säger: Den
mig wedersaker för menniskjom / ho-
nom wil jag och wedersaka för min
Himmelsta Fader. Item: Rådens
icke för dem / som dräpa kroppen /
och hafwa doch ingen mackt at drä-
pa själerna ic.

Bestiktest ock de / som uti andeligt stånd
äro / såsom Predikanter och Siälesörjare /
äro ock skyldige / at töfwa och förblifwa
i dödsnöden; ty så lyda Christi klara ord:

En

En god heerde låter sit lif för fåren; men den legde ser ulfwen komma och flyr. Ty i döds tider är det andeliga ämbetet som måst af nöden / på det at Gud; ord och Sacramenterna dy: medelst må trösta och stärcka samkweten / til at döden i trona öfwerwinna. Doch / hwarest så många Prester för handen äro / och sin emellan öfwerens komma / at de förmana somliga der af bortfara / såsom de der i oträngde mål ey behöfwa i fahran at blifwa / håller jag före / det då ingen synd wara mände / aldenstund ämbetet elljest warder nogsamit försörjgt / och de der nöden så fordrade / äro williga och beredde at qwar blifwa. Såsom man om S. Ambrosio läser / at han ifrån sin församling flydde / på det han wid lifwet måtte behållen warda / emedan elljest månge för handen woro / som uppå ämbetet achtade. Item S. Paulum låta Lärjungarna öfwer muren i Damasco neder i en korg / så at han undkom. Och låt han sig af de andra Lärjungarne afhålla / at ey gå på torget i Epheso / för det upror som der förehades / efter nöden det ey kräfde.

Sedan äro ock alle i wärldzligt stånd stad e / såsom Borgmästare / Domare och dylika / plicktige at qwar blifwa; ty der

Joh. 10: v. 12.

Athanas.

Actor. 9:

v. 25.

Ibio. 19:

v. 30.

Alla utt
wärlzligt
stånd stadber
äro plicktige
på

i pestilensst:
der at för-
blifwa wid
sina ämbe-
ten.
Rom. 13: v. 4.

på är åter Gud; ord / som wärdylig Of-
werhet förordnar och biuder land och stä-
der regera / bestydda och handhafwa / som
S. Paulus witnar: Ofwerheten är en
Gud; tjenare til at handhafwa friden: c.

Och är det en ganska stor synd at läma-
na en hel menighet / som enom at slöta
anförtrode är / utan hufwud och regering
i hwarjehanda sakra / som är eld / mord /
upror och allehanda ofall / så at djefwus-
len får drifwa sit spel / efter ingen ordning
achtas. Och säger den Hel. Apostelen:

1. Timoth.
5: v. 8.

At den som icke försörjer sina / han
försakar tröna och är wärre än
en hedning. Men fly de för sin stora
swaghet skuld / och tilordna i sit ställe dem /
som deras ämbeten nöjachteligen förwal-
ta / så at menigheten wäl försedd och för-
warad warder / som äfwan förmält är /
och slitigt der efter trachta och der på se /
at altså tilgår / det är annat.

Item, de som
med tjenst el-
ler annor
plikt äro
förbundne.

Hwad nu om dessa twenne ämbeten
sagt är / skal ock förståndet warda / om
alla andra personer / som med tjenst och
plikt hwar andra tilbundne äro / som til
Exempel: en tjenare skal icke fly ifrån
sin Herra / en heller en tjenarinna ifrån si-
na Fru / så framt det icke sker med Hus-
bondens och Matmodrens wetskap och för-
läf.

Stäf-
mod-
vinn-
nor-
bes-
tjen-
plic-
mo-
Alt-
nen-
Gu-
tjen-
safs-
re /
haf-
de-
ner-
na
äro
ma
bli-
lag-
for-
fly-
na
och
sti

Håf. Der emot *Stad*. Husbonden eller *Mats*
 modren icke lämna sin tjenare eller tjena
 rinna / med mindre de dem elljest och an
 norstädes nöjsamtigen försörja: Ty i alla
 dessa stycker är Gudz bod och wilsa / at
 tjenare och tjenarinnor skole bewisa sin
 pliekt och lydno. / och Husbonde och *Mats*
 moder der emot sit tjenstefolek försörja:
 Alltså äro ock *Fader* och *Moder* emot barn
 nen / och åter barnen *Föräldromen* efter
 Gudz befallning förbundne at hjälpa och
 tjena / 2c. Item andre publice personer/
 såsom en *Stadz Medicus*, *Stadz tjena*
re / *Tullförwaltare* / och hwad namn de
 hafwa mände / skole ey fly / med mindre
 de anställa dychtige och nöjsichtige perso
 ner i sit ställe / som af wederbörande kunn
 na antagne blifwa.

Hwarest elljest inga *Föräldrar* i listret
 äro / der böra *Förmyndarena* och de näro
 masta af släkten hos sina anförwanter förs
 blifwa / eller åt minstone med all sit så
 laga / at andre i deras stad / må draga oms
 sorg om deras släktningår / som sjuke äro.
 Ja en granne eller nabo kan icke med fog
 fly ifrån den andra / med mindre de sin
 nas / som i dess ställe de sjuka upwachta
 och sköta. Ty i slike fall är detta *Chri*
sti språk fram för alt at besöka: *Jag*
war

Matth: 25:
v. 43.

war sjuk och J sökten mig icke /
 J sölje af hwilket språk: wi äre hwar an-
 nan så förbundne / at denne icke skal låta
 den andra i nödene / utan är skyldig ho-
 nom bispringa och hjälpa / som han wille
 sig sieltwom i nödene skulle hulptit warda.
 Men hwarest sådant en at nöden är / och
 de elljest för handen finnas / som för de
 sjuka omsorg draga / antingen de efter sin
 egen plickt och wilkor / eller igenom de
 flemmodigas anstalt der til förordnade äro /
 på det de en behöfwas måtte / och de sju-
 ka der hoos dem en när sig hafwa wilja /
 utan dem förwägra / då twes mig at dem
 fritt står både fly och bida. Är någon
 så fast och stadig i trona / han blifwe
 der qwar i Gudz namn / han syndar der
 med ingalunda. Men är någon swag och
 fruchtsam / han må fly i Gudz namn /
 emedan han sådant gör utan at efterfätja
 sin plickt emot sin nästa / om hwilkens för-
 sorg han igenom andra en noga anstalt
 gjordt. En at fly för döden och bibehål-
 la lifwet / har Gud i naturen implantat /
 och är icke förbudt / när det icke sker emot
 Gud och wår nästa / som S. Paulus be-
 tygar: Ingen hafwer någon tid hatat
 sit eget fjött / utan heller föder och
 fordrar det. Ja det är befalt / at hwar
 och

At fly för
 döden och
 bibehålla lif-
 wet / är af
 Gudi i na-
 turen im-
 plantat.
 Ephes 5:
 7. 29.

och
 lefwo
 hwil
 Ut
 ma
 den
 haf
 mer
 wår
 da
 när
 fjär
 del:
 sölj
 det
 dem
 fro
 stus
 i tr
 het
 der
 nöd
 sam
 icke
 gjö
 ora
 den
 wa
 för

och en så mycket möjligt är / sit lif och
 lefwerne bewarar och ey wårdzlöst achtar/
 hwilket den H. Påwel åfwen witnar:
 At Gud hafwer derföre sat lem-
 marna i lekamen / at de alle skole
 den ene för den andra ens omsorg
 hafwa. Är nu icke förbudt utan fast
 mer befalt / at i wår anletes swett/
 wår dageliga näring / kläder och allehan-
 da nödtorfft sökia / samt undfly skadan
 när wi det kunna? så wida det sker utan
 kärlekens och wår nästas skada eller nack-
 del: Huru mycket billigare är då det / at
 sökia behålla lifwet och fly för döden / när
 det kan ske utom wår nästas skada? al-
 denstund lifwet är mer än maten och
 kroppen mer än kläderna / som Chri-
 stus sielf säger: Men är någor så stark
 i trona / at han sielfwilligt kan tåla naken-
 het / hunger och nöd / utan at fråsta Gud
 der med / och ey wårdar sig uhr lif-
 nöd utarbete / om han än kunde; den
 samme fare som han wil / och fördöme
 icke dem / som sådant ey göra / icke heller
 göra kunna. Men at det i sig sielf icke är
 orätt / at fly för döden / witna nogsam-
 den H. Skrifts Exempel. Abraham
 war et stort Helgon / dock fruchtade han
 för döden / och flydde honom under det

I. Cor. 12;
 v. 18. 25.

Wi skole i
 wårt anletes
 swett söka
 wår näring
 Gen. 3: v. 19.

Marth. 6:
 v. 25.

At fly för dö-
 den är i sig
 sielf ingalun-
 da straffe
 wård.

Exempel om
Helgonen
som hafwa
flit.
Abraham
Gen 20.
Isak/ibid. 26.
Jacob. ibid.
27.
David
1. Sam. 21:
v 10.
& 2. Sam. 15:
v. 14.
Urias
Jer 26: v. 21.
Elias
I Reg 19:
v 4.
Mose/ Exod.
2: v. 15.

tecken / at han sina hustru Sara sin syster
fallade: och efter han detta gjorde utom
sin nästas skada / warder det honom til
ingen synd räknat. Likaledes gjorde ock
hans son Isak. Item Jacob flydde för
sin broder Esau / at han icke skulle dräpen
warda. Item Dawid flydde för Saul
och Absalon. Och Propheten Urias flyd-
de undan för Konung Joakim in uti E-
gypten. Afwen ock när den ifrige Pro-
pheten Elias hade igenom en fast förtrö-
stan på sin Gud dräpitt alla Baals pro-
pheter / och dertföre blef med döden hotad
af Isebel / fruckade han sig och flydde in i
öknena. Och för honom hufwer Moses/
då Konungen i Egypten honom efter slog/
flydt i det landet Midian. Och så wi-
dare många andre. Dese alle hafwa wid
tillfälle flydt för döden och tagit wara på
sit lif / doch så / at de sin nästa der med
intet afhändt hafwa / utan tilförende full-
gjordt / hwad de plichtige word.

Ja säger du / dese exempel tala icke
om en död / som pestilentien förorsakar/
utan om en sådan som af fördoijelse här-
flyter. Swar: Död är död / han kom-
me hwar igenom han komma wil så be-
wisar Gud i skriften sina fyra plågor och
syndastraff / som är: pestilens / hunger/
swärd och wilda djur. Kan man nu med
Gud

4. Gud; plå-
gor och syn-
dastraff.

Gud
der af
De fö
ru de
det.
brahan
flydde
gen h
ra tid
om wi
så / h
djuren
krig u
anlän
stad fl
igenon
Det d
i tron
döme
Aff
ingen
eld;wo
någor
i wat
om g
utan
straff
och fr
gjöra
et ben

Gud och gädt samwete för en eller några
 der af fly / hwi då icke för dem alla fyra?
 De för andragne Exempel betyga / hu-
 ru de helige Fäder hafwa flydt för swärs-
 det. Så är ju ock nog kunnigt / at A-
 braham / Isak och Jacob med sina söner
 flydde undan de andra plågorna / nemli-
 gen hunger och dyr tid / då de för den dy-
 ra tidens skuld drogo in i Egypten / hwar
 om wi i Skapelse Boken läsa kunne. All-
 så / hwi skulle man icke fly för de wil-
 djuren? Så märcker jag wäl / at om et
 krig upkommo / eller den grymme Turcken
 anlände / skulle då ingen ifrån sit bo eller
 stad fly / utan dersammastädes Gudz straff
 igenom swärd afwänta och förbida?
 Det är fuller wist / at den som så starket
 i trone är / han må sitta stilla ; men för
 döme ey dem som undfly.

Afwen så om et hus brunno / skulle då
 ingen löpa til och hjälpa släcka ? emedan
 eldswåde är ock et Gudz straff. Och om
 någor rålade i sjönöd / så at han kommo
 i watnet / skulle han ey med simmande /
 om gjordligit word / hjälpa sig der utur /
 utan låta sig i watnet såsom et Gudz
 straff? Wäl an / kan du så gjöra / så gör /
 och frästa icke Gud ; Men låt de andra
 gjöra hward dem lyster. Item, om någor
 et ben af sig bröto / eller af bitande särad

Eldswåde.

Sjön

Watnsnöd.

blefwo / skulle han icke låta det låfa / utan
 säga : det är Gudz straff / hwilket jag dras
 ga wil / til des det af sig sjelf helnar.

Riöd och frost är ock Gudz straff/
 hwar af man lätteligen omkomma kan/
 hwarföre löper tu så til elden och in i
 warma husen? War starck och blif i köls-
 den / til des det åter warmt warder. På
 sådant wiis behöfde man hwarcken Apo-
 thek / läkedom eller läkijare ; ty alla sjuk-
 domar äro Gudz straff. Hunger och törst
 äro ock store straff och plågor / hwarföre
 åter och dricker du då och låter dig icke der
 med straffas / til des det sjelf uphörer? Til
 det sidsta / skulle wäl sådant tal der hån of
 bringa / at wi wår Fader wår aflade och
 bodo icke mer : Fader wår / fräls of
 ifrån ondo. Aldenstund allehanda ondo
 är ock Gudz straff / och så fort / skulle
 man eh heller bedja emot helfwetit / eller
 derföre fly / ty det är ock Gudz straff/
 hwad wille då här af blifwa?

Utaf alt sådant hämta wi denna un-
 derrättelse: Wi skole emot alt ondt wara
 slitige i böner och of derföre wachta så
 mycket wi kunne / så framt wi der med
 icke något bryta emot Gud / som tilfören-
 de sagt är ; wil då Gud of der utinnan
 störta eller döda / så warder wår warsam-
 het

Alla sjukdo-
 mar äro
 Gudz straff.

Matth. 6:
 v. 9. 13.

het in
 och en
 ligen
 han
 sin n
 säjan
 hafw
 ste d
 atur
 de d
 jag t
 eller
 M
 befa
 re m
 derf
 all
 des
 som
 män
 fly
 oly
 led
 hw
 nel
 och
 me
 nö

het intet hjelpande. Du på det at hwar och en må kunna sig i sliĸ händelse rätteligen sticka / bör han weta / först / om han är förbunden in til döden förblifwa sin nästa til tjenst / så befalle sig Gudi säjande : **H**Erre jag är i dina hand / du hafwer mig här utinnan qwar hållit / **s**te din wilje: **T**y jag är dit fattiga creatur / du allena kan mig här utinnan bäde dräpa och uppehålla rätt så wäl / som jag i någon eldzwåde / wattungöd / törst eller annor fahrlighet fast hållen wore.

Men är han ledig och kan undfly / så befalle han sig åter Gudi således : **H**Erre min Gud / jag är swag och klenmodig / derföre flyr jag det onda / och använder all gjörlig flit / at mig derföre wachta / icke deß mindre är jag i dina hand så i denna som andra fahrligheter / som mig möta mände / **s**te **H**Erre tin wilje; ty min flyckt gör aldeles intet til saken / efter det olyckor och ofall allestädes wancka; ty den lede djefwulen hwilar eller sätwer aldrig / hwilken är en mandråpare af begynnelsen / och söker allestädes idel mord och olyckor anställa.

På sådant sätt äre wi ock skyldige / at med wår jämn Christen och nästa i annor nöd och fahra umgå / brinner hans hus /

Zach. 22;
v. 24.

Emot alle
ondt skal
man bedja.

Joh. 8: v. 44.

Huru wi
med wår nå
sta handla
böra i all
hans nöd
så och fahra.

så fordrar mig kärleken at löpa dit och
 hjälpa til elden at dämpa och släcka / är
 elijest folck nog för handen / som släcka
 kunna / så må jag antingen gå hem igen/
 eller der förtöfwa. Kärar han i wärn/
 eller faller i ena grop / så får jag mig en
 undan draga / utan måste löpa til med
 den hjälp som jag kan til wäga komma;
 är andre der / som det gjöra kunna / så
 är jag fri. Ser jag at honom hungrar
 eller törstar / måste jag utan drögsel honom
 spisa och dricka gifwa / utan asseende på
 sakrahan at jag der igenom fattig eller rin-
 gare warder. Ty eho den andra icke bi-
 springa och hjälpa wil / för än han det
 utan sin krops sakra och egodelars förlust
 gjöra kan / han warder honom aldrig nå-
 got bistånd görande; ty det tyckes altid/
 som wördet honom en afbräck / sakra/
 slada eller försummelse. Kan doch icke den
 ene grannen bo när den andra / utan at
 befructa den sakra / som honom / hans
 gods / hustru och barn lätteligen handa
 kunde / om til äfwenlys en wädelb eller
 annat ofall utur hans grannes hus tim-
 made och förderfwade honom med gods /
 hustru / barn och alt det han ätte.

Den sin när-
 sta låter lig-
 gja i nödene
 hulpen /

Ty hwar den ena den andra sådant icke
 bewiste / utan låto honom liggja i nöde-
 ne och flydde bort der ifrån / han är för

Gud

Gud
 sin
 bro
 Och
 wär
 ra
 för
 kär
 iblan
 tilrä
 Pro
 dine
 ning
 flödi
 torft
 oel
 förde
 war
 Om
 de sa
 tilrä
 fly b
 hund
 med
 i det
 och
 tyran
 arma

dit och
 sa / är
 släcka
 n igen/
 wain/
 mig ey
 til med
 omma;
 na / så
 ungrar
 honom
 nde på
 er rin-
 ske bis
 an det
 förlust
 ig nå
 alstid/
 ahra/
 ke dem
 an at
 hans
 ändra
 eller
 tims-
 godz/
 t icke
 nödes
 för
 Gud

Gud en mandräpare / som S. Joh. säger i
 sin Epistel: Den som icke älskar sin
 broder / han är en mandräpare.
 Och åter: Den som hafwer denna
 wärdez godz / och seer sin broder wa-
 ra nödstätt och sluter sitt hjerta til
 för honom / huru blifwer Gudz
 kärlek i honom? Ty det är ock en
 ibland de synder / som Gud Sodome
 tilräknar och förwiter / när han igenom
 Propheten Ezechiel säger: Si det war
 dine Systers Sodoms misgjär-
 ning / höghmod och all tingz öfwer-
 flödighet / och gjorde den fattiga och
 torstiga icke gjärna hjelp. Så skal
 ock Christus dem på den yttersta dagen
 fördöma / då han säfande warder: Jag
 war hul och J sökten mig icke.
 Om nu de stole så dönde warda / som
 de fattiga och sula intet gifwa eller hjelp
 tilräckja / huru wil då med dem gå / som
 fly bort och låta de franska liggja som
 hundar och swin? ja huru wil det gå
 med dem / som öka de torstigas plågor
 i det de dem ifrå taga det lilla de hafwa
 och foga dem allehanda plågor til? som
 tyrannerna nu för tiden fort fara med der
 arma folket / som Christi Evangelium
 emot

är in för
 Gud en
 mandrä-
 pare
 1. Joh 3: v. 15.
 v. 17

Stadzens
 Sodome
 synder.
 Ezech. 16:
 v. 49.

Matth. 25:
 v. 36.

emot tager / men skjut der intet om / de
hafwa sin dom.

Sant är hwäl det / at ehwarest et så
wälbestält regemente i städer och på land
är / at man allmänna hus och hospita-
taler uprätta / och med tilbörli^{gh} skötsel
underhålla kan / dit man utur alla hus de
siuka förordna må / som ock wårt förfa-
rande med så många hospitalers och sjuk-
stugors uprättande wiserligen der på syf-
tar / at hwar inwånare en må sit hus
för et hospital hålla: det wore rätt wae-
fert / låsligit och Christeligit hwar til ock
billigt hwar och en Christmildeligen för-
skjuta borde / serdeles Öfwerheten. Men
ehwarest slike hus / som gemenligen ske
plägar / icke finnas / der får den ene icke
undraga sig at wara den andras hospitals
mästare och förplägare i des åliggjande
nöd / wid sin salighe^t och Gud^s nådes
förlust; ty der på står Gud^s klara bod och
befallning: **Utska din nästa / som dig
sielf. Item: Allt det I wiljen men-
nistjorna skola göra Eder / det gör
ren I ock dem.**

Matth. 22:

v. 39.

Matth. 7:

v. 12.

När nu en smittosam sjukdom och gruf-
welig död ibland of upkommer / så stole
wi / som för åfwan andragne orsaker nöd-
sakas hos wår nästa qware blifwa / of til-
rusta

Til hwad än
de wäl så
många ho-
spitaler och
sjukhus in-
rättas.

rusta
anno
förw
of t
fa s
och
huru
fjär
wår

S
pesti
åfwa
skion
eller
dym
inst
stäb
tåla
wår
fah
saja
lif
lif
kon
må
sta
en
inb
är

rusta och trösta / at wi icke fly och hwar
 annan förlåta / nemligen : At wi först
 förwißade äre / at sådant är et Gudz straff
 of tillickat / icke allenast der med at straf-
 fa synderna / utan ock at pröfwa vår tro
 och kärlek ; tron / på det wi måge förstå /
 huru wi of emot Gud ställa skole ; men
 kärleken at wi tilse / huru wi of emot
 vår nästa sticka böre .

Swarföre
 pestilentien
 warder of
 tillickad .

Ey ehuruwäl / jag håller så före / at all
 pestilens warder igenom de onda andar /
 afwen som andra plågor ibland mennis-
 skorna brackt / så at de förgiffia luffien /
 eller eljest med en ond anda anblåsa / och
 dymedelst det dödeliga förgiffet i kroppen
 instjuta / så är det dock der hos Gudz til-
 stadjelse och hans straff / hwilket wi med
 tålmod of undergifwa skole och således
 vår nästa til tjenst sättja vårt egit lif i
 fahran / som Apostelen Johannes lærer /
 säjande : Har Christus utgifwit sit
 lif för of / så skole ock wi låta vårt
 lif för bröderna . Men om någon på-
 kommer en sky eller fasa för de sjuka / han
 måste repa mod och sig så stærcka och trö-
 sta / at han icke twiflar / det ju djefwulen
 en sådan fructan och grufwelse i hjertat
 inblåser . Ey en så bitter och led djefwul
 är han / at han ey allenast utan uppehåld

Alla plågor
 warda igenom
 de onda
 andar
 ibland mens-
 kiora ut-
 bracte .

1. Joh. 3: 7.
 16.

Hwad dem
 är til at gjö-
 ra / som äro
 rådde och
 dock måtte
 för sin kalle-
 se blifwa
 qwar ?

söker at mörda och döda / utan ock sin lust
 der af hafwer / at han of bätwande / för-
 sträckta och försagda göra kan / på det
 at döden of så mycket mera bitter warda/
 eller wårt lif ingen frid eller ro hafwa må-
 te / wiljande han således (om han det til-
 wåga komma kunde) med träck stöta of
 utur detta lifwet / at wi på Gud mistro-
 stade / owillige och oberedde til döden ble-
 wo / och i sådan sorg och frucktan / lifa
 som i et dunckelt wäder / Christum / wårt
 Ljus och Lif förgåto och förlorade / jämwal
 wår nästa i nöden förlåto / och således of
 både emot Gud och menniskior förshndade.
 Efter wi då märcke / at satan med en slit-
 sträck och frucktan sit spel drifwer / så sko-
 le wi så mycket mindre gifwa of derföre/
 utan honom til troz och förtret fatta et
 friskt mod / wändande hans försträckande
 på honom sielfwan / när wi i en sådan til-
 rustning / hopp och förtrostan / of wärje och
 säje : Påcka dig din kofz du lede diefwul med
 din försträckelse / jag wil / efter det dig för-
 tryter / så mycket slitigare min sifka nästa bes-
 söka och hjelpa / iag achtar dig och din för-
 sträckelse platt intet / utan wi i twenne mål
 emot dig påcka : först / efter iag är wiff
 uppå at detta wärck Gud och alla Heliga
 Änglar wäl behagar / och om iag detta så
 gör / at iag efter Gudz willja i en san Gudz
 dyrec

Cho / som de
 sifka i pesten
 besöker och
 tröstas / han
 må wara
 wiff der up-
 på / at
 Et sådant
 wärck beha-
 gar Gudi
 wäl.

sin lust
/ för
på det
warda/
a måt
det til
töta of
niftrö
n blef
/ lika
wärt
inwål
des of
ndade.
en lit
å flo
erföre/
tta et
kande
n til
rie och
al med
g för
sta bes
n för
e mål
e wif
deliga
tta så
Gudz
Dyrec

Dyrecan och lydno wandrar / är det honom
wiserligen täckt och behageligt / serdeles/
som det dig så ganska misshagar / och du
dig så hårt der emot sätter. O huru glad
och gärna skulle jag det göra / om det
allenast en Ängel wäl behagade / som sägo
der på och sig der öfwer frögdade ; Men
nu behagar det min HERRA Jesu Christo
och hela den Himmelsta Hären / och är
Gudz Fadens egen wilje och befallning/
hwad skal då dit försträckande mig beweka/
at en sådan mins HERRAS lust och de Him
melsta inwåhnares glädje förhindra / och för
dig med dina djestlar i helfwetit anställa et
löje och spott öfwer mig ? Ney / du skal
det icke ernå ; har Christus sin Blod för
mig utgitt och för min skuld gifwit sig
i döden / hwi skal ock icke jag för hans
skull wäga mig i en liten sabra / och den
swoaga pestilenzien en töra anse ? Wil du
försträckja / så kan min Jesus mig stär
lja ; wil du döda / så kan Christus lefwans
de göra ; har du gift i munnen / så har
doch Christus fast mera läkedom ; skal icke
min kiäre Brälsfare med sit bod / med sine
många wälgjärningar och tröster mer gjåla
la i mit sinne och själ / än du leda djesta
wul med din falska försträckelse i mit swa
ga kjött ? Go wiserligen. Far din wäg och
wil til rygga satan / här är Christus / och
jag

jag hans tjenare i detta wärck / han skal
det wäl regera och styra / Amen.

2. Gudz star:
ka löften och
tillsäjelser.

Psalm. 41:

v 2.

v 3.

v 4.

Det Andra / äro hans fasta löften och
tillsäjelser / hwar med han tröstar alla dem/
som wård om de torftiga draga. Han sä-
ger igenom Dawidz mun: Säll är den/
som låter sig wårda om den fatti-
ga; Honom skal HERren hjelpa i
den onda tiden. HERren skal be-
wara honom och hålla honom i lif-
we / och låta honom gå wäl på Jor-
dene / och icke gifwa honom i hans
fiendars wilja. HERren skal we-
dergweckja honom på hans sotesång/
du hjälper honom ifrån alla hans
francshet. Äre icke dese mäcka härlige
Gudz löften och tillsäjelser hopetals utgutne
öfwer alla dem / som låta sig wårda om
den fattiga? Ach! hwar är då en satans
skräck eller retelse emot en så stor Gudz trö-
stan! Den tjenst wi bewisa de nödlidande/
är sannerligen en ringa ting emot et slikt
Gudz löfte och wedergjälning / så at Pau-
lus rätteligen til Timotheum säger:
Gudachtigheten är nyttig til all
ting / och hafwer löfte om detta och
det tilkommande lifwet. Gudachtig-
heten är icke annat än en Gudz tjenst / en
Gudz

1. Timoth. 4:

v 8.

Gudz tjenst är ock wiserligen det / när man sin nästa tienar.

Förfarenheten witnar ock / at de som sådana sjuka med kärlek / åhåga och alftwar tjena och skjuta / gemenligen warda beswarade / och omskiönt de besmittade warda / skadar det dem doch intet. Lika som här i Psalmen står: Du hjälper honom ifrån alla hans frackhet. Det är: Du gjör af hans sotesång en hälsoboning &c. Men om någon skjuter den sjuke för penningar och winning skull / söskjande endast sin fördel der wid / så är ey under wärdt / om han ock på sidstone besmittat warder / dör bort och hadan far / för än han det förmenta arf eller egendom besittja får.

De som af kärlek skjutas de sjuka i pestilens tider / warda gemenligen beswarade,

Men den som på dessa trösteliga tiifälsor låter sig om den sjuka wårda / ändoch han en billig löhn dershöre undfår / såsom den der sådant wäl behöfwer (Alden stund arbetaren är wärd sin löhn) den samme hafwer ock här en stor tröst / at han åter igen skal skjöt blifwa / Gud wil sielf skjota honom och wara hans läskjäre. O hwad för en upwachtare / O hwad för en läskjäre är detta. Kjäre hwad äro alle läskjäre / Apothek och upwachtare emot Gud? Skal då icke detta gjöra en fris

Luc. 10: 7.7.

Gud sielf skjoter dem / som i pestilens tider låta sig wårda om de sjuka.

modig at besöka den fräncka och honom
tienst bewisa / omskjönt så många pestilens
swulnader eller bölder / som håren öfwer
hela hans kropp på honom sunnos / och
fast än han hundrade der af skulle draga
utur hans hals?

Hwad är all pestilentia och alla djestlar
emot Gud / som sig här til upwachtare
och läkare tilbjuder och förplichtar? Twi
dig / och åter twi dig / du lede otro / at
du en så rik tröst förachtar / och låter en
liten fahra och pestilens swulnad dig mer
försträcka / än sådana Gud; oryggeliga och
dyra löften stärcka. Hwad gagnade det/
om alle läkare tilstådes woro / och hela wer-
den måste dig skjuta / om Gud icke der hos
woro med? eller ock hwad skadde det / om
alla menniskior flydde / och ingen läkare för
handen woro / om allenast Gud med siua nå-
diga tillsjelsor der woro? Menar du / at du
glaricke / såsom den der med mång tusende Qin
omgifwen är / som på dig achta / kan
tråda pesten under fötterna / som Dawid
säger: Han hafwer befallt sinom An-
glom om dig / at de skola bewara
dig på allom dinom wägom / at
de skola bära dig på händerna / at
du icke stöter din fot på stenen. På
lejon och huggormar skal du gå och
tram-

Psalm 91:

v. 11.

v. 12.

& 13.

trampa uppå det unga lejonet och
Drakan.

Derföre mine Kjäreste / låtom of icke
wara så försagde / och så aldeles förlåta
de wåra / som wi förbundne äre; låtom of
icke för djefwulens försträckelse så ständes
ligen fly / hwar af han sin lust / och Gud
utan twifwel med alla H. Änglar et mis-
nöje och olust hafwa: Ty det warder då
der emot förwisso sant / at eho som sådana
Gudz bodoch rika tillsjelsker i wädret slår och
låter de sina i nödene / han blifwer saker och
skyldig til alla Gudz bod / och warder besun-
nen en mördare på sin förlåtna jämn Christen:
Och då fructtar jag / at sådana löften war-
da förändrade i grufweliga hotelser / och
ofwannånnde Psalm emot dem så uttydd:
We den som icke låter sig wårda om den
fattiga / utan flyr och ofwergifwer honom;
ty honom skal en heller Herren hielpa i
den onda tiden / utan of fly och honom
ofwergifwa; Herren skal icke bewara ho-
nom / eller i lifwe hålla / och skal icke låta
honom wäl gå på Jordene / utan gifwa ho-
nom i hans fiendars händer. Herren skal
icke wederqweckja honom på hans fotefång /
eller hielpa honom ifrån hans frantchet:
Ty det blifwer der mid at med samma
mått som wi mäta / skal of ig n

Luc. 6: v. 38.

matit warda. Sådant är fastligt at
 höra / annu fastligare at förwänta / och
 aldra fastligast at försära: Ty när Gud
 drager sina hand ifrån / hwad kan då an-
 nat wara i stället än idel djeflar och alt
 ondt? Du kan en annars wara / än at
 den / som sin nästa emot Gudz bod och
 befallning så öfswergifwer / honom warder
 det wiserliga så gängande / så framt han
 sig icke rätteliga ångrar och bättrar.
 Men det wet jag wäl om Christus eller
 hans moder nu lågo något sjuke / så skulle
 wäl hwar och en wara så andächtig / at
 han gärna tjena och hjelpa wille / då skul-
 le wäl ingen fly utan alle djerfwe och dris-
 stige löpa dit / och achta doch intet / at han
 sielf säger: Hwad I hafwen giordt
 enom af dessa minsta mina bröder /
 det hafwen I ock giordt mig. Och
 när han om det första bodet tatar hade / sa-
 de han: Det andra är desso likt: Du
 skalt älska din nästa som dig sielf.
 Der hörer du at bodet om kärleken til
 wår nästa är likt det första / som handlar
 om kärleken til Gud. Och hwad du ti-
 nom nästa gör / eller låter / det heter så
 mycket som Gudi giordt och låtit. Wil
 du nu om Christo dig wårda och honom
 tjena / wäl an / si! så har du för dig din
 sjuka

Matth. 25^a
 v. 40.

Ibid. 22:
 v. 39.

sjuka jämnChristen/gack til honom och tjena
 honom/ så finner du wisserliga Christum der/
 ickē til person/ utan efter sit ord. Men wil du
 ickē tjena tin jämnChristen / så war försä-
 krat / at om Christus der woro/ du gjør-
 de afwen så och låto liggjan : och är ey an-
 nat än idel falsk inbildning / som hos dig
 sådant onyttigt griller förorsakar / lika som
 wille du giärna tjena Christo / om han hos
 dig woro/ och dig behöfde. Sådant alt
 är bara lögn : ty eho som Christum af-
 hjertat tjena wille/ han gjorde det wäl ock
 sinom nästa. Detta ware sagt til en war-
 ning och tröst emot det skjendeliga flyektan-
 det / och den skräck/ som satan inbläser i
 dem / som emot Gudz bod och wilja läms
 na sin nästa i nödene / och der igenom
 alt för mycket sig förse och synda på den
 ena sidan.

Andre åter igen fehla alt för mycket på De som låta
 den andra sidan / och äro alt för mycket blifwa all lä-
 förmätne och dristige / så at de Gud för- sedom / til at
 söka / och låta alt bestå / hwar med de sig der med af-
 emot döden och pesten wärja borde / förach- wärja pestens
 ta läkedomem/ och fly ickē för städer eller de stråsta Gud.
 personer/ som pesten hafft hafwa/ och der
 ifrån komne äro / utan dubbla och spela
 med dem/ wiljande der med sin frimodig-
 het bewisa / i det de säja: Det är Gudz
 B s straff/

straff / wil han oß bewara / så giör han det wäl / wår slit och läkedomar förutan. Sådant är icke at förtrösta på Gud / utan honom frästa och försöka / ty Gud har derföre skapat läkedomen / och förnustet ndergifwit / at man der med skal fordra och slöta kroppen / på det man må wåra frisl och leswa.

Hwilkén den icke brukar / när han honom hastwer och kan det gjöra / utom sin nästas skada / han wanwördar sit eget lif / och achte sig / at han icke för Gud sin egen mördare funnen warder. En på sådant wis måtte någon ock låta mat och drick / kläder och hus anstå / och säja : wille Gud honom bewara för hunger och fjöld / han kunde det wäl gjöra mat och kläder förutan / den samme woro wiserligen en narr och sin egen mördare. Der til med / är det ännu grusweligare / at en sådan / som sit lif altså wanwördar / och icke hjälper til / så mycket han förmår at afwårja pesten / kan ock andra der igenom besmitta och förgiffa / hwilka elljest wäl hade blifwit wid lif / der han efter sin plickt hade sig förwarat / blifwande han således ock saker til sin nästas död / och många resor en mördare för Gudi.

Sannerligen / sådane menniskior föresomma mig / ätwen som / om et hus i
sta

staden brunno / och ingen det achtade /
 utan gåfwe elden rum / så at hela staden
 upbrunno / och wille seja: wil Gud så kan
 han wäl utan watn släcka och staden bewa-
 ra. Icke så mine älskelige / det är icke wäl
 gjordt / utan bruka läkedom / tag til dig
 hwad som hjelpa kan / röf hus / gårdar
 och gator / fly ock för personer och ställen /
 der din nästa dig icke behöfwer / eller ifrån
 pesten upkommen är / och ställ dig / såsom
 den der en allmän wädeld gärna wille
 hjelpa til at dämpa. Ey hwad är pestilen-
 tien annat / än en eld / som icke roed eller
 strå / utan lif och lefwerne upfräter? och
 tänck således: wäl an / fienden djestwulen
 hafwer igenom Guds tillåtelse / förgifft och
 dödelig smitto of på fört / så wil jag Gud
 hjerteligen bedja / at han of i nåder för-
 stona och bewara wil. Sedan wil jag ock
 röfa / hjelpa til rensa luften / läkedom gif-
 wa och taga / fly ställen och personer / der
 man mig icke behöfwer / på det jag ey
 må mig sielf wanwörda; och der hos/
 andra igenom mig / til äfventyrs / för-
 giffta och antända / och altså igenom min
 nacksläpighet orsak til döden wara. Wil
 min Gud mig ändå hädan falla / så war-
 der han mig wäl sinnande / doch hafwer
 jag då gjordt / hwad han mig til göra
 förordnat hafwer / och ge så hwarken til
 mig

Pestilentien
 är en eld som
 lif och lef-
 werne up-
 fräter.

min egen / eller andras döb skyldig: Men om min nästa mig betarfwar / wil jag hwarfen stad eller person sty / utan frit til honom gå / hjelpa och skjöta / som för om-
talt är. Si det är en rätt Gudelig tro / som icke fräck och öfwermodig är / ey hel-
ler Gud frästar och försöker.

Den som pe-
sten hafte haf-
wer / skal hål-
la sig ifrån
annat folk.

Den åter / som pesten hafte och til sina
Fräster Kommen är / skal ock sjelf hålla sig
ifrån annat folk / och dem icke i oträngde
mål hos sig lida; ty ehuruwäl / man ho-
nom ey får lämna / utan (som sagt är)
i nöden biständig wara; skal han doch der
emot / när han af nödene slipper / sig så
emot andra förhålla / at ingen igenom
hans wällande i fahran fastnar; ty ho som
fahran älskar (säger then wise mannen)
han blifwer der utinnan förderfwat.
Om man sig i en stad således förhöllo / at
man oförfarad woro / då nöden fordrade / och
åter des utan försichtig / och altså hwar för sig
hulpo til at afwärja smittan / så skulle sanners-
ligen et skonamt döende i samma stad wara;
Men när detså tilgår / at en del alt förmycket
försagde äro / flyende från sin nästa i nöde-
ne / en del åter alt fördjerfwe och otidige / icke
hielpande til farsoten at förekomma / utan
snarare föröka / då har djefwulen godt spel /
och kan ey annars wara / än at plågan
tager

tager öfwerhanden / och en stor död der af
förforsakas. Ey å bägge sidor fler Gudi
och menniskjom förnär / här med frästans
de / der med förkiusning / så at djestroulen
både jagar den som flyr / och äfwen den
der icke flyr / qwarhåller / at således ingen
hans list undslipper.

Förutan detta äro somlige ännu mycket De som pe-
wäre / hwilka hemligen draga pesten in- sien hemli-
nan faggorna / och ibland folcket utgå- gen hafwa/
hafwande en slik inbildning / som skulle de och gå ut till
sjelfwe slippa / om de andra der med bes at besmitta
smitta och förgiffta kunna / gående de uti andra / äro
et sådant upsåt ut både på gatorna och i arge bostwar:
husen / at de må hänga pesten / antingen
andra / eller sina barn och husfolk på hals-
sen / och sig således der ifrån befria. Och
Kan jag wäl tro / at djestroulen sådant ut-
rättar / och hjälper drifwa wärcket / at det
så går och fler. Och låter jag säja mig/
at en del så oförskjämde äro / at de allenast
för den orsakens skuld / med pesten ibland
folket eller in i husen löpa / at / efter det
förtryter dem / at ock pesten icke der är /
måga de då föra honom dit / äfwen som
saken woro en sådan skient / som skulle nå-
gon på skalkhet den andra löf i pesten eller
flugor i stugun släppa.

Jag wet icke / om jag sådant tro wil;
är det sant / så wet jag ey wäl / om wi
Eys

Doflar äre menniskior / eller djeflarna sielfs
 wa. Doch finnas (ty wärr) ofwermåts
 ton arge / ogudachtige och samwezlöfe men-
 niskior / så försummar sig ey heller djefwus-
 len; Men mit råd är / at domarena/
 ehwar man slike boswar ofwerkomma kuns-
 de / straxt den för hufwudet grepo / och at
 wederböranden ofwerantwardade / såsom
 råtta motwillige mördare och arga bos-
 war. Ey hwad äro wäl sådane annat / än
 lönlige mördare i staden? lika som dessa
 mördare stöta den ena här / den andra där
 kniufwen i hjertat / och måste doch likmål he-
 ta / som det ingen gjordt hade; altså smit-
 ta ock desse här et barn / där en qwins person/
 utan at weta / hwem det gjordt hafwer/
 och gå derofwer leende der ifrån / som hade
 de ält wäl bestält. På sådant sätt woro
 det bättre at bo bland wildjur / än hos
 slika mördare. Och för dessa mördare kan
 jag icke predika / de achta det intet / utan
 hemställer det Ofwerheten / at med hjelp
 och råd tilse / at desse må antwardas / icke
 låtjaren / utan skarprättaren i händer.

Har nu Gud i gamla Testamentet be-
 falt at hafwa de spetalsta ifrån menighetena
 och låta dem bo utan för staden / til at
 smittan förekomma / så böra ock wi så
 mycket mer det gjöra i denna fahrliga och
 smittosamma stuldomen / så at / eho som
 ders

derföre fastnar / han då straxt sig ifrån an-
nat folk skiljer / eller skilia låter / och oför-
dröjeligen med medicamenter hjelp sö-
ker / då man och honom hjelpa skal / och
ey i sådana sin nöd öfvergitwa / som åfwan-
til nogsamnt bewist är / på det at pesten i
tid må dämpat blifwa / ey allenast den ena
personen / utan hela menigheten til godo /
hvilken elliest der igenom kunde besmittad
blifwa / om man låto soten sig utbreda och
ibland andra komma. Ey så har pestis-
lentien sig här i Wittenberg blätt genom
besmittande utspridt / lufften är ännu /
Gudi låf / reen och sund / utan af lutter
dierfhet och försummelse äro någre / och de
rätt få / besmittade / ehuruwäl satan sit
frögdespel har / med den sträck och flyck-
tande han ibland oss drifwer. Gud ase-
wände sligt / Amen.

Detta är nu vår mening och ut-
låtelse om flycktandet för pes-
ten. Om Eder något an-
nat synes / det wille Gud
Eder uppenbara / Amen!

Doct.

Doct. Mart. Luth. Forta underrättelse / huru man i pestilens-tider sig å Själens wägnar sticka skal.

Hedenstund detta breswet skal igenom trycket utgå / så at ock de wåra sjelfwa det låsa kunna / håller jag före nödigt wara / at en kort underrättelse här hos bifoga / huru man sig ock i en så dödelig tid å Själens wägnar sticka och ståka skal / som wi ock sådant munteligen i wåra predikningar gjordt / och ännu dagel. gjöra / fullgjörande der med wårt ämbete / efter wi til själesörjare kallas de äre.

I.
Förmaning
at flitigt gå
i kyrkian.

Först / skal folket igenom förmaningar tilhållas / at flitigt gå i kyrkian / på det de måge höra och lära af Gudz ord / huru de lefwa och dö skole; ty der uppå måste man noga acht gifwa / nemligen at: de / som äro så kallfinte och Gudlöse / at de Gudz ord förachta / medan de ännu friske äro / dem skal man ock låta liggja uti sin franchhet / så framt de icke med stort alffwar / med gråt och tårar / en hjertans ånger och bättring bewisa; ty hwem som wil

lese

leswa såsom en hund eller hedning / och ingen offentlig ånger och ruelse der öfwer wisar / honom wilje wi icke det H. Sacramentet tillräcka / eller ibland de Christnas tal antaga / han må dö / såsom han lefwat hafwer / och sware för sig. Ty wi skole icke kasta pärlor för swin / eller gifwa hundomen det heligt är. Man finner / ty wärr ! så mycket grofft och i onskone förstäcket sluder / som hwarfen i lifwet eller döden / för sin själ omsorg drager / utan går bort och lägger sig / döer och bort såsom paddor / der hwarcken sinne eller tancke uti är.

För det andra / at hwar och en / som tilbörigit är / sig stickar och til döden bereder / med Strifftermål och Sacrament anammande / hwar åtta eller fjorton dagar emot / förlikande sig med sin nästa / och gjörande sit Testamente , på det / at om Herren anklappar / och han öfwerilad warder / för än Kirkoherden eller Capellanen kunna komma dit / han doch må hafwa sin själ försörgd och icke försummad / utan Gudi befallad. Ty det är fuller omöjeligit / hwarest en stor död graferar / och allenast twenne eller trenne själesörjare äro / at de hinna til dem alla komma / och hwar för sig först säja och

E

lära /

De obotter-
dige skole icke
blifwa del-
achtige af
H. Erans
Mattward.
Matth. 7:
v. 6.

2.
Förmaning
at gudeligen
sig til döden
bereda / och
ofta stärcka
sin tro med
H. Erans
Mattward.

lära / alt hwad en Christen i dödsnöden
weta bör / och hwilka som här utinnan förs
summelige äro / de må gjöra för sig sielfwa
räkning / och skylla sig sielfwa / at man för
deras säng icke hwar dag / en synnerlig pre-
dikestol och altare anställa kan / hälst som de
de allmänna Predikestolar och Altare / hwar
til Gud dem kallat och fordrat hafwer / så
skjendeligen förachtat och försummat.

3.
Förmanas
den siula i
tid kalla pre-
dikensbetet
til sig

För det tredje / at / när någon sin själes
förjare för sig hafwa wil / det då må ske i tid
och straxt i begynnelsen / för än sjukdomen
öfwer handen tager / och hwarcken sinne els
ler förnuft mera hos honom är. Detta
säger jag för den orsakens skuld / at som-
lige äro så förgätne / at de icke kalla eller
fordra Prästen til sig / för än själen sitter
på tungan / och de intet mera tala kunna /
eller förstånd hos sig hafwa / då omsider
låta de den goda Mannen til sig kalla :
Men tilförende då sjukdomen begynte / öns-
skade de icke / at han til dem komma skulle /
utan sade : hey / det har ingen nöd / jag
hoppas det warder wäl bättre. Huru wil
då en Prästman bära sig åt med sligamens-
niskior / som hwarcken för kropp eller själ
om sorg draga / utan lefwa och dö såsom
så? Skal man då i sista ögnabläcket dem
Ewangelium förpredika och Sacramentet
tirackja / såsom de uti Påsweddomet wahne
äro /

äro / därest icke efter frågas / om de trona
 hafwa eller Christi Evangelium förstå /
 utan stäppa dem Sacramentet i halsen lika
 som i en annan matsäck. Ingalunda så / utan
 den som icke tala eller tänk gifwa kan / be-
 synnerligen / om han motwilleligen försum-
 mat / huru han det H. Evangelium och
 Sacramentet tro / förstå och begiära skulle /
 den samma wilje wi öfwer alt det icke gif-
 wa. Ty oss är befalt at tiltråckja det H.
 Sacramentet / icke dem otrognom / utan
 dem trognom / som sin tro bekänna och wis-
 sa / de andre måge fara som de trodt hafwa /
 wi äre icke skuld der til / aldenstund det hwar-
 ken på predikande / lärande / förmanande /
 tröstande / besökande / eller någorstädes på
 vårt ämbete fel eller mangel är.

Detta ware korteligen den underrättelse /
 som wi med de våra föröfwe / icke för E-
 der i Breslau skrefwen / ty Christus är hos
 Eder / han warder Eder wäl utan wår
 tilhjelp igenom sin salswa rikeligen läran-
 de hwad Eder nyttigt är. Honom samt
 med Fadrenom och den H. Anda ware
 låf och åhra i ewighet / Amen.

Efter wi nu äre komne at tala om dö / Om det är
 kan jag icke förbigå / at der hos nå / fohrligit / af
 got om Gristplaker och Begrasningar ta / hafwa sina
 la. Först låter jag alla Doctores Me / Gristplaker
 E 3 dici- / mit i handen?

dicinæ, och andra/ som något förfarit hafwa/ döma/ om det fahrligit wara må/ at hafwa Kyrkjogårdar mit i Staden; ty jag wet/ eller förstår mig icke der på/ om af grafvarna någon dunst eller damp upstiger/ som lusten förorenar och besmittar/ hwar det så wore/ har man af åswan omrörde wahrning orsak nog/ at Kyrkjogårdarna eller Lägerställen utur Staden skiffa; ty som wi hört hafwa/ äre wi alle skyldige/ så mycket wi förmå/ giften och smittan at afwärja/ efter Gud of budit hafwer wår kropp så sköta/ at wi honom stona och förwara/ när ingen nöd of kräfwer/ och åter igen/ när så af nöden är/ honom frit wåga och i fahran ställa/ på det wi således efter hans wilja/ både til at lefwa och dö/ beredde waramöges; ty ingen af of lefwer sig sjelfwom och ingen döer sig i sjelfwom. Som Paulus wittnar.

Rom 4:
v. 7.

Hos be aam
la war b u
teligit / at
hafwa sin
grafwar u
tan för Sta
den.

Det wet jag doch / at hos dem gamlom/ både Judar och Hedningar / både fromma och onda / har brukeligit warit / at hafwa sina grafställen / utan för Staden / och hafwa de ju så kloke warit / som någon tid wi äre; ty der med håll r och S. Lucæ Evangelium, derest beskrifwes / huru Christus i Stadzporten upwäckte Anthonies Son i Nain / så säger Texten:
Eå

Tå han nu kom in til Stadzporten/ Luc. 7. v. 12.

si! då bars där ut en döder/ sine

Moders enda Son/ och hon war en

Urkia; och en stor hoop folck af Sta-

den med henne. At wiserligen det lan-

des maner då för tiden varit hafwer / at

hafwa sina begrafsningzplaker och lägerstäl-

len utom Staden. Och war äfwen Chris-

sti Graf utan för Staden tilred. Desz

lifest köpte och Abraham ena Graf wid

den dubbelfulsone på Ephrons åker / hwar

uti alla Patriarcherne låto sig begrafwa.

Dadan och det Latinske ordet efferris,

det är / utföras / tagit är; ty de bruka

de icke allenast utbåra de döda / utan och

förbrände dem til pulswer och asko / på

det lusten så mycket renare wara måtte.

Derföre är det mitt råd / at wi efter des

ras exempel, wåra Grifter utom staden

hade / och i synnerhet / som wi wår kyrkioz

gård här i Wittenberg hafwe / borde ej alles

nast nöden / utan och ährbarhet och an-

dacht drifwa oss der til / at wi en allmän

begrafsningz-plak utan för Staden gjöra

låto: En begrafsningz-plak borde ju wara

eti stille och tyst rum ifrån andra bullersamma

orter af önd rat / hwarest man med andacht

gå och stå kunde / til at i Gudelighet dö-

den / den yttersta domen och uppståndelsen

Joh. 19. v. 41.

Gen. 23. v. 17.

S: dningor,
nas bruk af
förbränno li-
ten til asko.

Til begrafs-
ningz-plak
fordras en
wacker stilla
ort.

betrakta / och bedje fördenksuld / at en sådan ort må blifwa hållen för ett ährligit / ja et heligt ställe / så at man med frucktan och wördnad måtte der på wandra / hälft som ock en hop Helgon utan twifwel där liggia. Och kunde man der fring wäg- garna ätskilliga andäktiga Bilder och målningar uprätta och afmåla.

Men hwad är wår Kyrckjogård här i Wittenberg? fyra eller fem gator / och twenne eller trenne torg är han / så at ingen allmännare ock bullersammare ort i hela Staden är / än äfwen wår Kyrckjogård / hwar öfwer dageligen / ja dag och natt både folck och beskap löpa / och har hwar och en [som der omkring bo] utur sit hus en dörr och gata dit ut / kastande allehanda otjenligt der på / ja / ock kanste sådant / som man ej nämna wil ; der igenom warder andackten och wördnaden för de dödas grafwar förminskad / och achtar hwar man det ej mera / än som man öfwer en stygg och oren plak lupor / så at Turken denna orten icke så ringa achtar / som wi det gjöre / der wi dock der borde idel andacht för händer hafwa / wår dödlighet / och upståndelsen betrakta / och de affomnade Helgon / som der liggja förskona : Men huru kan man sådant gjöra på et allmänt rum / der alle öfwerlöpa och för
hwards

hvars mans dörr öpen står? så at om heder i grafwen söfjas skulle / wille jag heller i älfwen / eller willa stogen lågjas. Men om grafställen der ute på en affskild stilla ort woro belagne / derest ingen igenom eller öfwerlöpte / så woro det rätt andeligt / åhrligt och heligt at åståda / och der hos så anstält / at det alle / som der på gå wille / til andact kunde upwäckja / det wore mit råd. Ho som nu det gjöra wil / han gjöret / ho det bättre wet / han fare som han wil! jag är ingens Herre.

Til et slut förmane och bedje wi Eder för Christi skul / at I samt och synnerligen med en brinnande bön til Gud / hjälpa oss i den rena läran kämpa emot den leda djefwulens rätta andeliga pestilentia / hwar med han werlden förgiftar / och besmittar / beshynnerligen genom Sacramentens swärmare. Ehuruwäl ock der hos många skadelige secter sig yppa; ty djefwulen är wred / efter han til äfwentyrs märker Christi uppenbarelse wara för handen / derfore rasar han så grufweliga / wiljande igenom sitt swärmerie / oss wår Frälsare IESUM Christum betaga. Under Påfwebdömet war han idel lekamen / så at ock Munke: kapsporne måtte helige hållas. Nu wil han idel ande wara / at och Christi hjött och sanna ord skal til intet warda. De hastwa

Doct. Marr.
Luth. trogna
förmaning
at troligen
bedja emot
den andeliga
pesten.
Sacramentens
swärmare.

Såe omtes
las D.M.Lur,
lilla Tractat

läns

mot Sacra
menh: swär.
marena un-
der den titel
ot dese vid
(detta är
min Le^a
men) ännu
fast på samt
deras swär
der på.

längo sedan swarat på min lilla Tractat;
Men jag undrar at det til dato icke hit til
Wittenberg kommit: Jag wil / om Gud
så behagar / ännu en gång der på swara /
och sedan der med låta bestå; Jag mär-
ker wäl / at de allenast wärre derutaf war-
da / och äro lika som en wäggelus / som
af sig stelf mäcka stinker och illa luctar;
Men ju mer man wid henne kommer / ju
mer luctar hon / och hoppas / at den som
står til at erhållas och öfswertalas / finner
af min lilla Bok sit nöje / som ock Gudi
lås / många der igenom ifrån sit förderf up-
rättade äro / och ännu fast flere i sannin-
gen stärkte och stadfästade. Vår H Erre
och Frälsare Christus behålle Eder och öf
alla i en ren tro och brinnande kärlek / at
wi obefläckjade och ostraffelige på Hans
tillkommelse Dag fundne warda /

A M E N.

Beder för mig arme syndare.

www.books2ebooks.eu